

OSMANLI TÜRKÇESİ METNİ OLARAK NUTUK'TA KELİME SERVETİ:

نطق

GENÇLİĞE HİTABE ÖRNEĞİ

1. GİRİŞ

Cumhuriyetimizin 2023 vizyonuna ilerlerken Cumhuriyetimizin kurucu metnini hem dil özellikleri hem de içerik açısından doğru okumak ve analiz etmek çok önemlidir. Gençliğe Hitabe ise; Atatürk'ün yazdığı en büyük eser olan Nutuk'un finalinde yer almaktadır ve Nutuk'un özü-özetidir. Bir dilde kullanılan kelimelerin hepsine ve ifade gücüne "kelime serveti" veya "söz varlığı" denir. Türkçenin ulaştığı bugünkü aşamaya göre değerlendirilirse Nutuk'un kelime serveti değişik menşelerden seçilmiş sözcüklerden oluşur.

Atatürk'ün "uzun ve teferruatlı beyanattım" olarak nitelendirdiği Nutuk, onun ifadesiyle "mazi olmuş bir devrin hikâyesi"dir. "Türk istikbalinin evladı"na yazdığı bu hikâyeyi ne yazık ki "Türk istikbalinin evladı" anlamamaktadır. 1963 yılında Türk Dil Kurumu tarafından sadeleştirilen Nutuk'un ön sözünde "Bugünün genç kuşakları kendileri için en önemli ışık ve güç kaynağı olan Büyük Söylev'i gereği gibi anlayamıyorlar." derken diğer yandan sadeleştirme çalışmalarını eleştirenler çıkmış ve Nutuk'un sadeleştirilmesini Atatürk'ün tercüman aracılığıyla anlatılması olarak değerlendirmişlerdir.

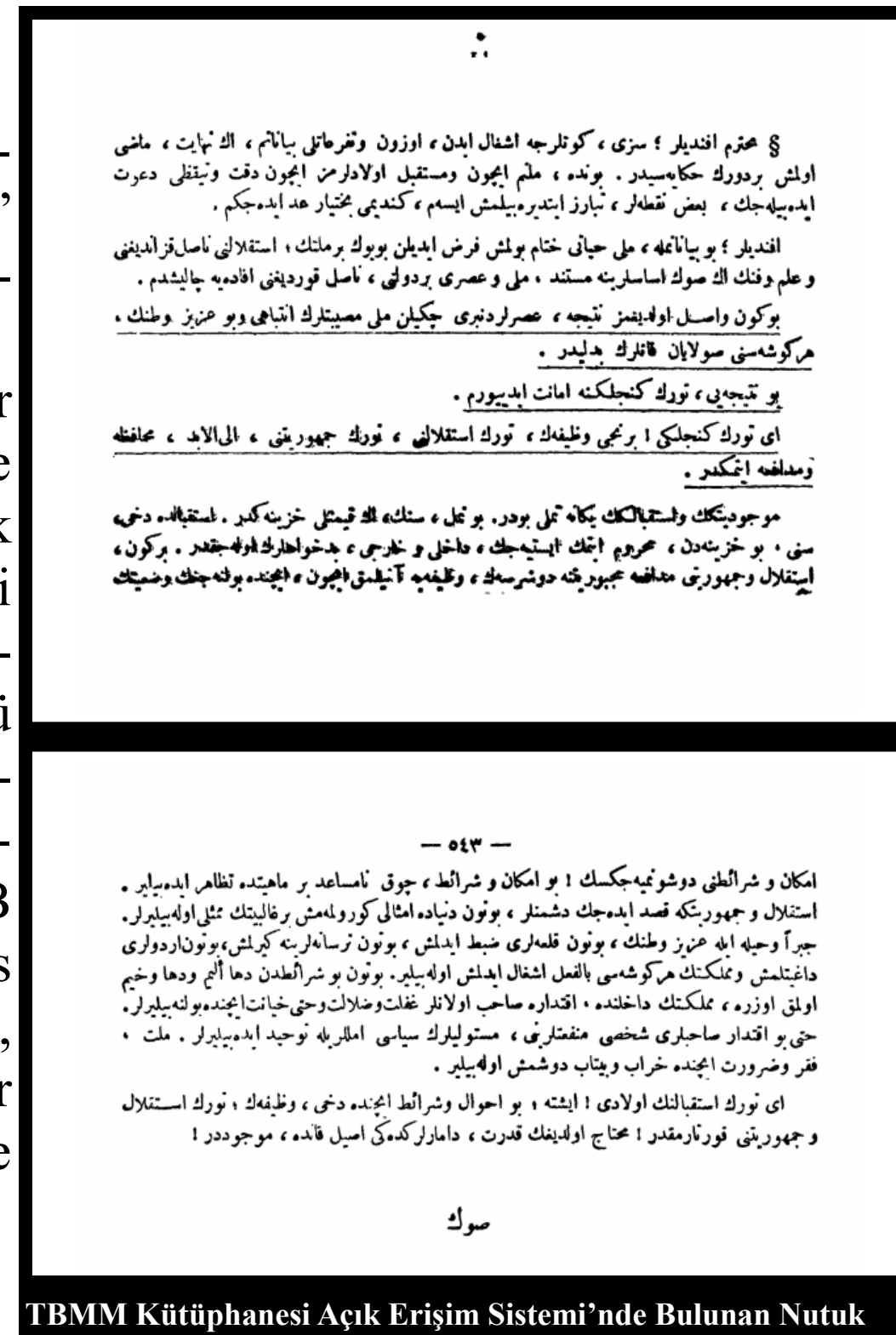
1.1. Araştırmamızın Amacı: Araştırmanın amacı Nutuk'un finali, özü ve özeti olan "Gençliğe Hitabe" örnekleminde kelimelerin menşelerine göre oranlarını tespit ederek Nutuk'un kelime servetini incelemek ve kullanılan temel kavramları analiz ederek günümüz Türkçesine doğru entegre edilmesine katkılar sunmaktır.

1.2. Araştırmamızın Problemi: Prof. Dr. Zeynep Korkmaz "Nutuk'taki üslup, tek bir kelimesinden fedakârlık edilemeyecek kadar ölçülü ve tabidir." demektedir. Öyleyse tek bir kelimesinden dahi fedakârlık edilemeyecek bu eserin finalinde yer alan Gençliğe Hitabe bölümünün kelime servetinin boyutları nelerdir?

1.3. Araştırmamızın Hipotezi: Araştırmada hipotezimiz Nutuk'un Osmanlı Türkçesi bakımından zengin kelime servetine sahip oluşu yönündedir.

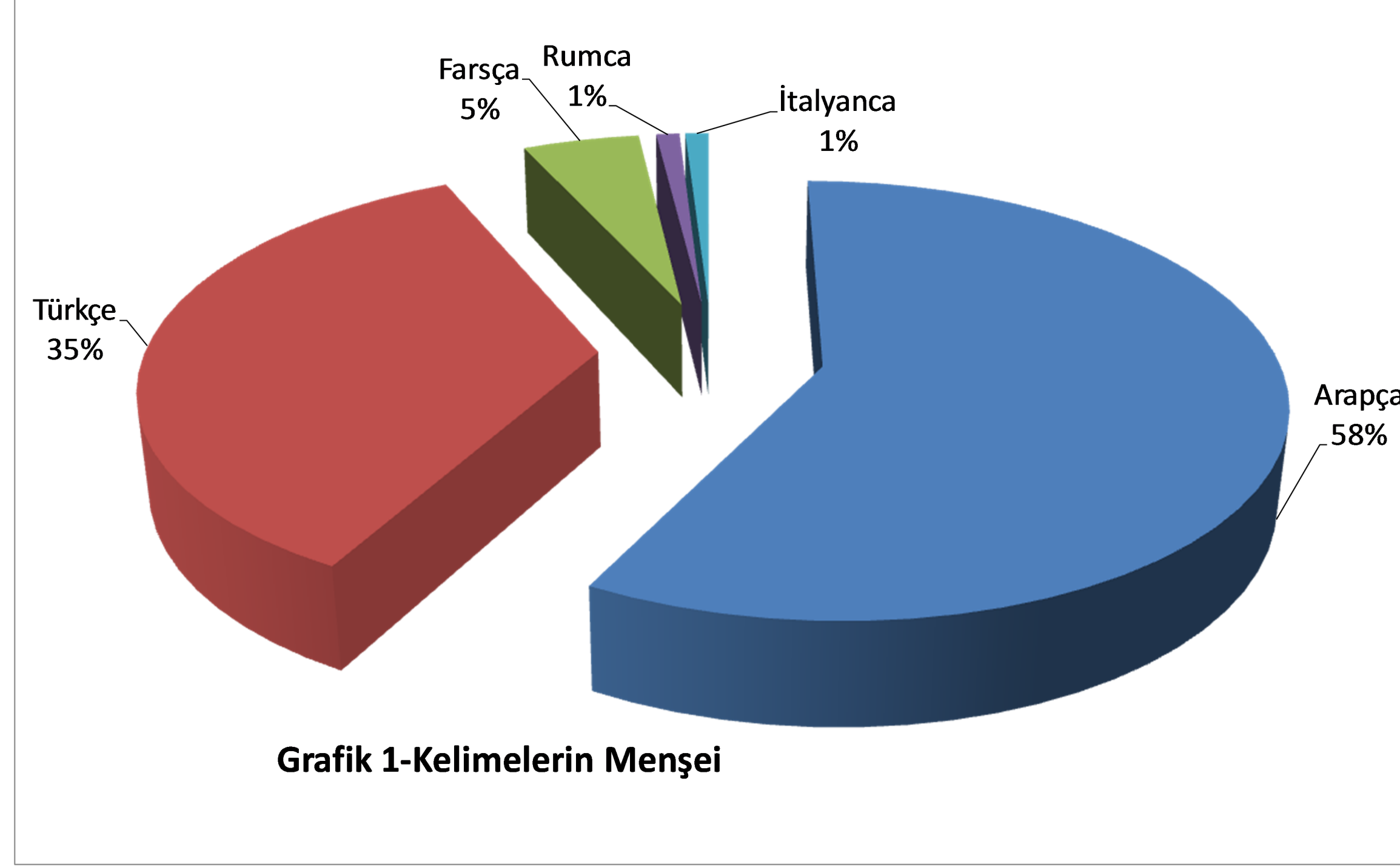
2. YÖNTEM

Araştırmamız nitel olup tarama modelindedir. Evrenimiz Atatürk'ün "uzun ve teferruatlı beyanattım" olarak nitelendirdiği Nutuk olup örneklemimiz Nutuk'un özü, özeti ve finali olan Gençliğe Hitabe'dir. Araştırmamızda Gençliğe Hitabe'deki kelimeler menşelerine göre tasnif edilmiş; tekrar edilen kelime ve kavramlar, frekans sıklıkları tespit edilerek içerik analizine tabi tutulmuş; Gençliğe Hitabe'nin dil içi çevirisine örnekler katkısı sunulmuştur. Veri toplama aracımız Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın bugünkü dile yayına hazırladığı ve Atatürk Araştırma Merkezi'nin yayımladığı Nutuk'tur. İçerik analizi ise Nutuk'un orijinal metni üzerinden yapılmış ve MEB Devlet Kitapları'nın 1970 basımlı Nutuk'u esas alınmıştır. Ayrıca Bedi Yazıcı'nın yayınladığı Nutuk, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi'nde yer alan Osmanlı Türkçesi Nutuk'la karşılaştırmalı ele alınmıştır.

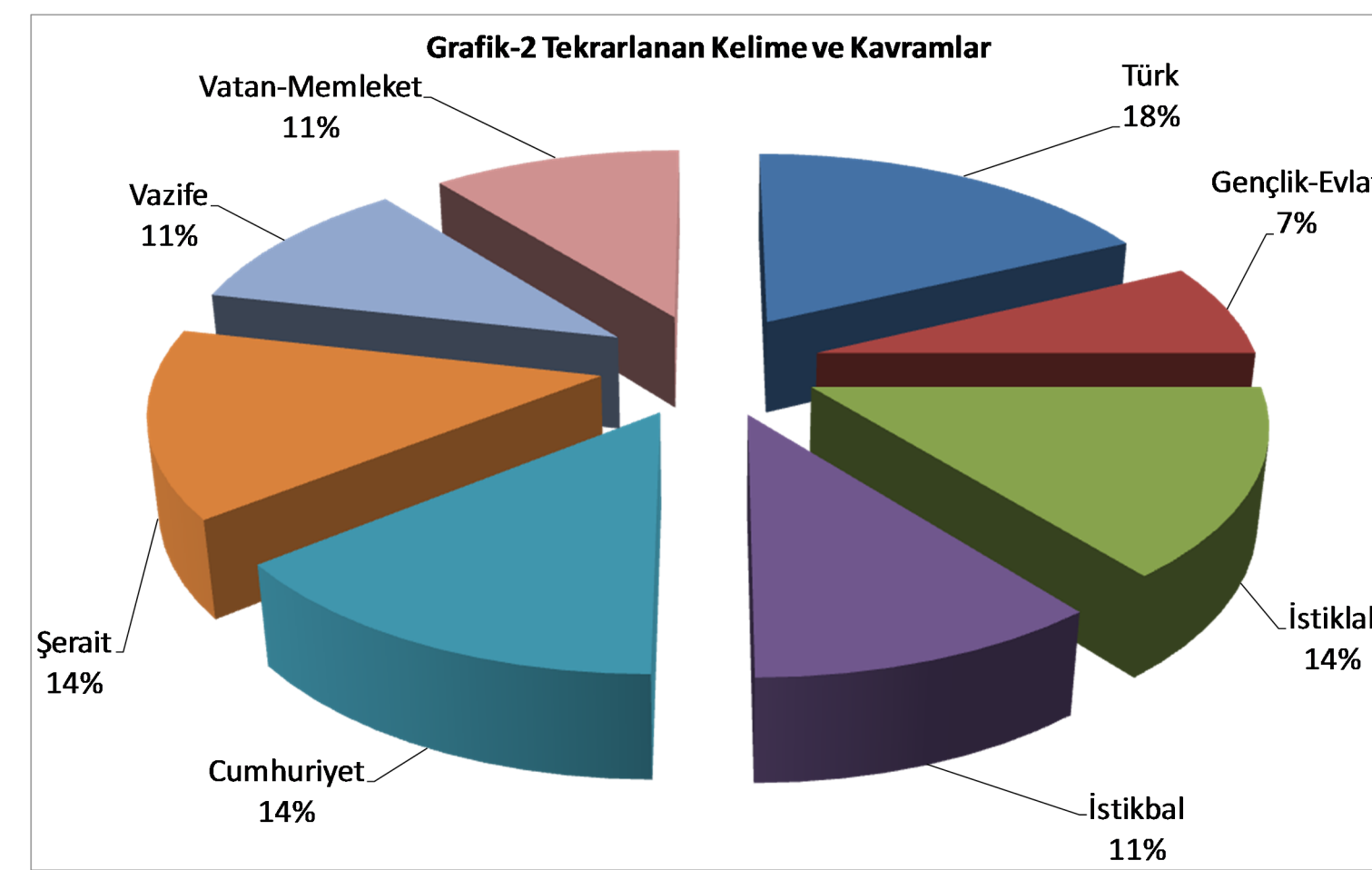

3. BULGULAR

Gençliğe Hitabe'de toplam 171 kelime olup tekrar edilen kelimeler çıkarıldıktan sonra kalan orijinal kelime sayısı 102'dir. Bu kelimelerin menşelerine göre oranları Grafik 1'de gösterilmiştir. Nutuk'un kelime serveti Arapça, Farsça, Türkçe ve az da olsa Batı kaynaklı sözcüklerden oluşmaktadır.

Gençliğe Hitabe'de kelime ve kavramlar incelendiğinde en çok "Türk" kelimesinin tekrarlandığı görülmektedir (Grafik-2). Bunu "Cumhuriyet" ve "istiklal" kavramları takip etmektedir. Yine "şartlar" anlamına gelen "şerait" kelimesi de sık tekrarlanan kelimeler arasındadır. Şartlar ne olursa olsun Türk istiklal ve Cumhuriyeti'nin barışta muhafaza edilmesi, savaşta müdafaa edilmesi gereğinin önemi üzerinde duran Atatürk, Gençliğe Hitabe'de sıklıkla tekrarladığı anahtar kelimelerle vazifemizi veciz bir şekilde anlatır.

Gençliğe Hitabe günümüz Türkçesine çevrilirken herkesçe bilinen kelimelere yeni karşılıklar arama gayreti Atatürk'ün birleştirici ve bütünleştirici kültür dili anlayışına ters düşer ve metni özünden koparır. Mesela "vazife, mevcut, istiklal, muhtaç" kelimeleri günümüzde de kullanılmaktadır. Yine kavramların günümüze entegre edilmesi, metnin tam ve doğru anlaşılması bakımından önemlidir. Örneğin "gaflet" ve "dalalet" kelimelerini yönetim bilimleri çerçevesinde günümüzdeki terminolojiyle açıklamak gerekir. Çünkü Atatürk bu nitelendirmeleri devlet yöneticilerine yönelik dile getirmiştir. O zaman bu ifadeler bir yöneticide olmaması gereken özelliklerdir. "Gaflet ve dalalet" TDK sözlüğünde "aymazlık ve sapkınlık" anlamlarıyla yer almaktadır. Oysa bu kelimeler Atatürk'ün ifade etmek istediklerini tam olarak karşılayamamaktadır. Bu bakımdan "...iktidara sahip olanlar gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler." cümlesinin dil içi çevirisi yapıldığında anlamı bütünüyle açıklamak gerekirse şöyle olmalıdır: "Devletin başındakiler vizyonsuz olabilir, yanlış politikalar izleyebilir ve hatta hain olabilir."

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Nutuk'un finali, özü ve özeti olan "Gençliğe Hitabe" örnekleminde kelimelerin menşelerine göre oranlarını tespit ederek Nutuk'un kelime servetini incelemek ve kullanılan temel kavramları analiz ederek günümüz Türkçesine doğru entegre edilmesine katkılar sunmayı amaçladığımız çalışmada şu sonuçlara ulaştık: Gençliğe Hitabe'de toplam 171 kelime olup tekrar edilen kelimeler çıkarıldıktan sonra kalan orijinal kelime sayısı 102'dir. Bu kelimeleri menşelerine göre ele aldığımızda kelimelerin %58'i Arapça, %35'i Türkçe, %5'i Farsça, %1' İtalyanca ve %1'i Rumcadır. Buna göre Nutuk'un kelime serveti Arapça, Farsça, Türkçe ve az da olsa Batı kaynaklı sözcüklerden oluşmaktadır. "Muhsine Börekçi, "Nutuk'un Söz Dizimi" üzerine yaptığı doktora tezinde Nutuk'ta kullanılan kelimelerin menşelerine göre oranlarını şu şekilde bir istatistikî sonuç ile belirtmiştir: %58 Arapça, %30 Türkçe, %6 Farsça ve %6 diğer dillerden gelen kelimeler" (Akt. Eren, 2008:18). Bu sonucun Gençliğe Hitabe örnekleminde yaptığımız çalışmayla örtüştüğünü gördük.

Gençliğe Hitabe'de en sık tekrarlanan kelime %18'lik oranla "Türk" kelimesidir. Bunu %14 oranla "Cumhuriyet" ve "istiklal" kavramları ve "şartlar" anlamına gelen "şerait" kelimesi takip etmektedir. Şartlar ne olursa olsun Türk istiklal ve Cumhuriyeti'nin barışta muhafaza edilmesi, savaşta müdafaa edilmesi gereğinin önemi üzerinde duran Atatürk, Gençliğe Hitabe'de sıklıkla tekrarladığı anahtar kelimelerle vazifemizi veciz bir şekilde anlatır.

Atatürk Araştırma Merkezinin 2005'te bastırıldığı Nutuk'u bugünkü dile yayına hazırlayan Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Ön Söz'ünde şöyle demektedir: "Eserin aslındaki cümleleri, anlamlarını bozacak şekilde kısaltıp parçalama ve herkesçe bilinen kelimelere bile yakışsız yeni yeni karşılıklar arama gayreti yüzünden, Atatürk'ün birleştirici ve bütünleştirici kültür dili anlayışına ters düşen ve özünden koparak Osmanlıcası kadar anlaşılmasız duruma gelmiş bulunan, aşırı dil yapısında Söylev metinleri ortaya çıkmıştır." Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine çevrilirken aşırı dil yapısına ait Söylev metinlerinin çıkması, kelimelere yeni karşılıklar aranırken kavramsal boyutta doğru analiz edilmediğinin bir sonucudur. Oysa sınıfların başköşesinde yer alan bu metin sadece duvarlarda asılı bir çerçeve olmaktan çıkıp başımızın içindeki kavramlar dünyasıyla örtüşecek şekilde Atatürk'ün ne ifade ettiğini arada tercüman olmadan anlamak büyük önem arz etmektedir.

5. ÖNERİLER

Gençliğe Hitabe günümüz Türkçesine çevrilirken Atatürk'ün birleştirici ve bütünleştirici kültür dili anlayışına ters düşmemek ve özünden kopmamak gerekir. Bunun için herkesçe bilinen kelimelere yeni karşılıklar arama gayreti bırakılmalıdır.

Dil içi çeviriler; kelimenin sözlük anlamını cümleye bire bir eklemekten ziyade cümledeki bağlamı esas alınarak günümüze yaygın olarak kullanılan ve anlaşılabilir kelimelerle açıklanarak yapılmalıdır.

İlk basımı Arap harflerle olan Nutuk'un orijinal metnini; Osmanlı Türkçesi kelime servetini bilmeyenlerin anlaması mümkün değildir. Yazılış amacı olarak Atatürk'ün "milletim için ve müstakbel evlâtlarımız için dikkat ve teyakkuzu davet edebilecek, bazı noktalar, tebâriiz ettirebilmek" şeklinde dile getirdiği Nutuk'u gençliğin anlayabilmesi için liselerde Osmanlı Türkçesi dersi okutulmalıdır.

Kaynakça:
Bayram Yıldız, Nutuk'un Fikri ve Edebi Açından İncelenmesi, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst. Ankara, 2006.
Burcu Eren, Nutuk'un Kelime Serveti ve Sadeleştirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal ü, Sosyal Bilimler Enst., Bolu, 2008.
Develiöglü, F. (2003). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat Eski ve Yeni Harflerle, 20. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
Fahrettin Arslan, "Dilîçi Çeviri ve Gençliğe Hitabe", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi 18, 1 (2011) 125-134
Hakan Uzun, Atatürk'ün Nutuk'unun İçerik Analizi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2005.
Kemal Atatürk, Nutuk 1919-1927, Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
Kemal Atatürk, Nutuk, Devlet Kitapları, 1,2 ve 3. Cilt, Millî Eğitim Basımevi, 9. Baskı İstanbul, 1970
Kemal Atatürk, Nutuk (Osmanlı Türkçesiyle) https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmliui/handle/11543/75, Erişim Tarihi: 12/10/2018
M. Kemal Atatürk, Nutuk (Bedi Yazıcı) http://www.nutuk.dilimiz.com/nutuk/nutuk_hakkında.htm, Erişim Tarihi: 30/09/2018
http://www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 07/10/2018.